

De situationisten, een avant-garde

Voorwoord

*'De SI heeft zelf trouwens ook erg weinig nieuwe wezenlijke ideeën ontdekt, twee of drie, maar dát is toch een extreem goed resultaat in vergelijking met andere bewegingen'.*¹

In de huidige cultuur wordt gesuggereerd dat er niets gebeurt wat al niet is gebeurd en dat alles wat gebeurt al is voorzien. Na bijna 25 jaar, sinds dit onderhavige werk: *Beweging tegen de schijn* is verschenen, is er voor mij geen aanleiding deze stelregel te wijzigen.

Alles is voorspelbaar geworden. Ondertussen weten we dat deze maatschappij niet meer beducht is voor 'radicale' dichters, kunstenaars en filosofen. Zij vormen in geen enkel opzicht meer een bedreiging voor de huidige cultuur, zij zijn immers een legimitatie van een cultuur die van 'goede wil' is.

Een gul gebaar wordt dan ook niet geschuwd. Het negatieve, zoals dat ooit op diverse terreinen is geformuleerd, wordt tegenwoordig in de pronkkamers van de cultuur bijgezet. Sterker nog, zij wordt van grote betekenis geacht.

In januari 2009 heeft de Franse staat bij wet vastgelegd dat de archieven van de Franse cineast, filosoof en situationist Guy Debord (1931-1994) het land niet mogen verlaten. 'De Amerikaanse Yale-universiteit' had zijn oog laten vallen op het archief van Debord, dat na zijn zelfmoord in 1994 werd beheerd door zijn weduwe Alice Debord.

Het archief omvatte zowat alle integrale brieven, teksten, scripts van Debord alsmede het manuscript van zijn *Spektakelmaatschappij* (*La société du spectacle*, 1967), een van de sleutelteksten van de situationistische beweging waarin Debord een uitgesproken kritiek op de illusies van de westerse kapitalistische samenleving formuleerde. In het bijzonder dit werk oefende een grote invloed uit op de ideologen van mei 1968.²

De zaak werd ter harte genomen door het Ministerie van Cultuur – nadat de Franse 'Adviescommissie van nationale schatten' een negatief advies uitgebracht had over de overdracht van het archief naar het buitenland. In dat advies stond dat het "om een uniek geheel ging van de studie van het ontstaan van het oeuvre van Debord, een van de belangrijkste hedendaagse denkers voor wat betreft de ideeëngeschiedenis van de tweede helft van de 20ste eeuw". Dat advies werd vastgelegd in een arrest dat een exportverbod bevatte dat al het werk van Debord niet naar het buitenland mocht verdwijnen.

¹ Guy Debord, *Debat d'orientation de l'ex-Internationale Situationniste* 1969-1971, *Centre de recherche sur la question sociale*, Parijs 1974; zie ook Guy Debord, *Correspondance*, Vol. IV, 1969-1972.

² Persbericht AFP (Agence France-Presse), januari 2009.

De Franse staat krijgt nu dertig maanden de tijd om een overeenkomst af te sluiten met de weduwe van Debord om het fonds te verwerven, waarna het archief als een 'nationale schat' wordt beschouwd om daarna ter beschikking Gesteld te worden aan de afdeling manuscripten van de 'Nationale Bibliotheek' van Frankrijk.

Toen een kwart eeuw geleden *Beweging tegen de schijn, de situationisten een avant-garde* verscheen, stond het boek aan de vooravond van een vloedgolf van publicaties over de situationistische beweging die in de periode van 1957-1972 zich als *Situationistische Internationale* manifesteerde. Veel van die uitgaven behandelen de voorgeschiedenis en beginperiode van de *Situationistische Internationale* met haar eigenzinnige artistieke producties en beschouwingen.

Kleine leemten in de kunsthistorische ontwikkeling worden opgevuld, de al bekende bronnen worden opnieuw geopenbaard, en de systematische geschiedschrijving zoals die her en der door de beweging zelf al geschreven is, overrijverig overgeschreven. Veel publicisten hebben het opheffen van de ideologie zo letterlijk genomen, dat zij een belangrijke, misschien wel de belangrijkste periode uit de geschiedenis van de beweging die al met al ruim tien jaar in beslag heeft genomen, geheel negeren.

Deze periode wordt geheel in stijl van de overal woekerende postmoderne retoriek bondig samengevat: als het tijdvak waarin één, de nu tot nationaal erfgoed gebombardeerde persoon zo nodig zijn 'politieke' en ideologische denkbeelden moest doordrammen. En passant worden – in een onverhuld staaltje van vaak prozaïsche geschiedschrijving, die altijd verbonden is met een oogverblindende ambitie om als dé chroniqueur van de beweging naam te maken, volgens klassiek recept, hoe anachronistisch dit ook moge klinken – alle andere auteurs die zo brutaal zijn geweest om eerder of anders over de beweging te schrijven, in diskrediet gebracht.

Veel nieuws brengen de publicaties dan ook niet meer aan het licht. Het belangrijkste is door de leden zelf al, weliswaar her en der verspreid, naar voren gebracht of het moet de zoveelste onthulling van de zoveelste anekdote zijn die, weggestopt in een luchtig, met een snufje surrogaat-cynisme gelardeerd, postmodern proza, tot doel heeft de inhoudelijke kant van de situationistische kritiek aan het gezichtsveld te onttrekken.

In hun ijver om media-aandacht te krijgen of een plek te veroveren in de geschiedenisboeken negeren deze lieden het meeste wezenlijke van de situationistische theorie, namelijk dat het een poging is geweest tot negatief denken. En dit denken stopt niet bij de kritiek op de kunst of bij het minutieus analyseren van een artistiek oeuvre. Nee, het overschrijdt de grenzen van het artistieke bereik om alle facetten van het maatschappelijke en culturele leven kritisch tegen het licht te houden.

Maar na in het in duigen vallen van de ideologische illusies valt me deze kritiek geen goede sier te maken. Laat staan dat men nog een poging onderneemt om de door de situationisten geformuleerde kritiek verder te denken. Dus,

wat doet men: men verheft de negatie van de kunst tot kunst. Men rangschikt de levenshouding en het recalcitrante gedrag van de situationisten onder de noemer van het grote romantisch en subversief verlangen. En zet de situationist Guy Debord bij in het mausoleum van het Franse culturele erfgoed en promoveert hem tot staatsheld nr. 1 van de Franse republiek.

Destijds probeerde ik al te ontsnappen aan het hardnekkige narcistische virus dat de afgelopen 25 jaar om zich heen grijpt en waar het spektakel patent op schijn te hebben. Voor alle duidelijkheid *Beweging tegen de schijn* plaatst de situationistische beweging in een historische context en geeft haar een plek in de radicale filosofie van de 20ste eeuw. Daarnaast plaatst kritische kanttekeningen bij de soms hermetische wijze van denken van de situationisten en andere avant-garde bewegingen en geeft tot slot een aanzet tot een nieuwe kritiek.

René Sanders, februari 2010

Bovenstaand verhaal was het voorwoord van een 'beloofde' heruitgave van het boek *Beweging tegen de schijn, de situationisten een avant-garde*.